

Journal of Nursing Science Chulalongkorn University (วารสารพยาบาลศาสตร์)

Volume 6 | Issue 1

Article 1

1994-04-01

การเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษา

ประจักษ์ คุปรัตน์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/cuns>

Part of the [Nursing Commons](#)

Recommended Citation

คุปรัตน์, ประจักษ์ (1994) "การเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษา," *Journal of Nursing Science Chulalongkorn University (วารสารพยาบาลศาสตร์)*: Vol. 6: Iss. 1, Article 1.

DOI: 10.58837/CHULA.CUNS.6.1.1

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/cuns/vol6/iss1/1>

This Original article is brought to you for free and open access by Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Nursing Science Chulalongkorn University (วารสารพยาบาลศาสตร์) by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

บทความวิชาการ

การเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษา

ดร. ประกอบ คุปรัตน์ *

ความหมายและรูปแบบ

ความจริงการจัดการเรียนการสอนด้วยกรณีศึกษานั้น อาจมีความแตกต่างกันมากมายทั้งจุดเริ่มต้นและรูปแบบที่พัฒนาต่อไป แต่ในสหรัฐอเมริกาที่ผ่านมา การเรียนการสอนแบบกรณีศึกษานั้นมีจุดเริ่มและผูกพันกับรูปแบบการเรียนการสอนในคณะบริหารธุรกิจของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดค่อนข้างมากในปัจจุบันในคณะบริหารธุรกิจและการจัดการโดยทั่วไปก็ได้มีการใช้กรณีศึกษาในการเรียนการสอนอย่างแพร่หลาย และได้มีการขยายใช้กันอย่างกว้างขวางในหลายสาขาวิชา เช่น กฎหมาย แพทย์ การศึกษา จิตวิทยา การแนะแนว วิศวกรรม เกษตรกรรม สังคมสงเคราะห์และอื่น ๆ อีกมากมาย กรณีศึกษา หมายถึง การนำเสนอพฤติกรรมของมนุษย์ที่ได้ ประสบมาอาจจะเป็นใน

รูปของแต่ละบุคคล กลุ่มคน หรือองค์การ มันเป็นการพรรณนา สถานการณ์จริง ในสภาพแวดล้อมที่จำเป็นต้องมีการตัดสินใจอย่างรอบคอบ เป็นการกระตุ้น และเปิดโอกาสให้มีการมองในหลายแง่มุม โดยทั่วไปมักจะนำเสนอกรณีศึกษา (case study) ในรูปของข้อเขียนแล้วให้ผู้เรียนได้อ่านอย่างใช้ความคิดทำความเข้าใจเกี่ยวกับกรณีศึกษานั้น และให้ผู้เรียนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม เป็นการสอนที่ต้องการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง (Interactive method) ผู้เรียนจะมีบทบาทในการเข้าร่วมกิจกรรม มากกว่ารอฟังสิ่งที่ผู้สอนป้อน หรือรอ เพียงจดจำหรือทำความเข้าใจ (demanding active rather than passive student) การเรียนการสอนในลักษณะนี้ต้องการให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะในการวิเคราะห์

* รองศาสตราจารย์ ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สังเคราะห์ และการตัดสินใจในการแก้ปัญหา อันจะนำไปสู่ทักษะในการทำงานในชีวิตจริงเพื่อเขาต้องเข้าไปมีบทบาทเป็นนักวิชาชีพทั้งหลาย (Involve critical examination of subject material)

กรณีหรือปัญหาที่น่าเสนอนั้นอาจเป็นจริง เรื่องที่เกิดขึ้นจริง หรือเป็นเรื่องที่สมมติก็ได้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่จะสร้างและใช้

รูปแบบของกรณีศึกษา

กรณีศึกษามีได้หลายลักษณะการเขียนหรือการนำเสนอ ตามลำดับของความง่ายและไม่ซับซ้อนไปสู่ความครอบคลุมและซับซ้อน ดังนี้

1. กรณีปัญหา (The case problem)

เป็นลักษณะที่สั้นที่สุดเกือบเหมือนโจทย์เลขคณิต เป็นการให้ข้อมูลอย่างสั้นพร้อมทั้งเสนอปัญหา ไม่มีการให้ข้อมูลหรือรายละเอียดใด ๆ เพื่อการวิเคราะห์ภายในเอกสารนั้น

2. รายงานกรณี (The case report)

เป็นการให้ข้อมูลขั้นเบื้องต้นบางประการ และผลสุดท้ายของการตัดสินใจนั้น แต่ก็ยังไม่มีรายละเอียดใด ๆ มากมายในกรณีการรายงานนั้น

3. กรณีศึกษา (The case study or history) เป็นการให้ข้อมูลที่ยาวขึ้น อาจมีหรือไม่มี การวิเคราะห์ปัญหา มีการให้ผลการตัดสินใจหรือการดำเนินการในระยะต่อมา

4. การวิจัยกรณีศึกษา (The research case) เป็นลักษณะที่สมบูรณ์ที่สุด รวมถึงเหตุการณ์ที่สังเกตได้และบันทึกเอาไว้ในการศึกษาระดับดุสิตบัณฑิตทางบริหารธุรกิจของบางมหาวิทยาลัยนั้น กิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ การวิจัยแล้วเขียนรายงานองค์การทางธุรกิจที่ตนศึกษานั้นออกมา

แต่ในการเรียนการสอนแบบกรณีศึกษาที่จะอภิปรายในรายละเอียดต่อไปนี้ จะไม่ใช่การไปอ่านกรณีปัญหาโดยไม่มีรายละเอียด หรือรายงานการดำเนินการ หรือแม้แต่การไปอ่านงานวิจัยที่มีรายละเอียดครบถ้วนเกี่ยวกับกรณีนั้น ๆ กรณีศึกษานั้นต้องการให้เกิดการเรียนรู้ที่เกินเลยว่าการเพียงผ่านกรณีปัญหาอย่างหยาบ ๆ หรือเพียงทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพปัญหาหรือผลการดำเนินการ แต่ต้องการให้ผู้เรียนใช้ความคิดในระดับสูง กรณีศึกษาที่ออกแบบมาเพื่อเป็นบทเรียนนั้นเกิดขึ้นจะต้องทำให้ผู้อ่านต้องใช้ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ หรือตั้งคำถามตามไปด้วย

กรณีศึกษาเพื่อการเรียนการสอนนั้นมีอยู่หลายแบบ แต่ที่มีใช้กันมาก มีเห็นดังต่อไปนี้คือ

1. กรณีศึกษาแบบวิกฤตการณ์ (critical incident case) เป็นการนำเสนอกรณี ปัญหา หรือวิกฤตการณ์ที่น่าสนใจ ซึ่งอาจจำเป็นการนำเสนอไปที่ละขั้นตอนของเหตุการณ์ ดังเช่นปัญหาข้อพิพาทด้านแรงงาน ตั้งแต่สาเหตุของปัญหา การขยายตัวของความขัดแย้งที่ได้ขยายวงออกไป เป็นต้น

2. กรณีแบบบอกเล่าทั้งไว้แล้วทั้งประเด็นให้ขบ (next stage case) เป็นการเล่าให้ฟังถึงข้อมูลสภาพความเป็นจริง ซึ่งในที่สุดอาจนำไปสู่สภาพปัญหาบางประการ ซึ่งผู้เรียนจะต้องเป็นคนแสวงหาคำตอบ เช่น เรื่องความขัดแย้งในปัญหาบุคลากรต้องการลาคลอด ซึ่งฝ่ายบริหารต้องการข้อตัดสินใจ การเล่าจะไม่ได้บอกข้อมูลทั้งหมด แต่จะค่อย ๆ เผยข้อมูลเพิ่มเติมทีละขั้น ผู้สอนก็จะตั้งคำถามทิ้งไว้ว่า “แล้วอะไรจะเกิดขึ้นต่อไป” และหรือ “ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น” แล้วจึงไปสู่ขั้นตอนต่อไปแต่ละขั้นตอนผู้ฟังจะต้องร่วมติดตาม ตั้งคำถาม หรือคาดการณ์พร้อมอธิบาย การคิดของตนเอง ดังนี้ เป็นต้น

3. **กรณีศึกษาที่ใช้เหตุการณ์หรือของจริง (Live case)** อาจเป็นการนำเสนอข้อมูลตามที่เป็นข่าวอยู่ในขณะนั้น เช่น ปัญหาติ๊กดลุ่ม น้ำท่วม ความขัดแย้งในรัฐสภา หรือคณะรัฐบาล แล้วมีการอภิปรายคาดการณ์หรือลองปล่อยให้ผู้เรียนได้ตัดสินใจ แล้วจะมีความจริงหรือการตัดสินใจจริงที่เกิดขึ้นหรือคลี่คลายในบางกรณี กรณีศึกษาที่ต้องใช้เหตุการณ์จริง หรือกรณีทางวิชาชีพที่ผู้สอนได้สัมผัส และให้ผู้เรียนได้ทดลองวิเคราะห์วิจารณ์เหมือนเข้าไปอยู่ในบทบาทนักวิชาชีพนั้น แต่ไม่ได้ต้องลงไปตัดสินใจจริง

4. **กรณีศึกษาแบบสมบูรณ์ที่เต็มไปด้วยข้อมูล (Major issue case or comprehensive case)** กรณีศึกษาสามารถนำเสนอได้ในรูปแบบที่เปรียบพร้อมไปด้วยข้อมูลที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงที่สุด และอาจมีสถิติ การให้หาข้อมูลรากฐาน ข้อมูลที่เป็นคอมพิวเตอร์และอื่นๆ ได้อย่างกว้างขวาง นอกจากมีกรณีศึกษาที่เขียนเอาไว้แล้วอาจต้องมีสื่อในรูปแบบอื่นเสริมด้วย เช่น การให้ดูสไลด์ ภาพยนต์ วิดิทัศน์ หรือของตัวอย่างในบางกรณีการมีความสมบูรณ์มากถ้าได้ฝึกปฏิบัติครบกรณีก็เกือบจะเป็น workshop ของวิชาชีพนั้นๆ ก็มี กรณีศึกษาเช่นนี้อาจมีความยาวมาก เพราะต้องการข้อมูลที่ค่อนข้างสมบูรณ์ ทำให้ผู้อ่านหรือศึกษาได้มีโอกาสใช้ความสามารถในการวิเคราะห์อย่างมากเพียงพอ

5. **กรณีศึกษาแบบในตระกร้า (in-basket case)** เป็นการสร้างกรณีจำลองการทำงานของผู้บริหารที่ต้องประสบกับการตัดสินใจหลายชนิดในกิจวัตรแต่ละประจำวัน เหมือนกับการเข้าไปทำงานในตำแหน่งนักบริหารที่ต้องมีจดหมายและเอกสารต่างๆ รอการตัดสินใจอยู่เป็นประจำทุกวัน บางอย่างสำคัญแต่บางอย่างอาจเป็นเรื่องที่รื้อได้ บางอย่างต้องส่งต่อไปตามสายงาน บางอย่างต้องดึงเอา

มาทำเอง อย่างนี้เป็นต้น กรณีศึกษาแบบในตระกร้าจึงเป็นงานที่อาจจะสะท้อนภาพงานๆ เดียวในตระกร้าเดียวแต่มีเรื่อง (cases) หลายๆ เรื่องที่แตกต่างกันออกไป แต่เมื่ออยู่ในบทบาทนักวิชาชีพนั้นก็ต้องทำให้ทุกเรื่องลุล่วงไปตามแต่กรณีและความจำเป็นของมัน

โครงสร้างของเอกสาร

โดยทั่วไป เอกสารกรณีศึกษาซึ่งก็ใช้กันมากในการสอนทางธุรกิจและการบริหารนั้นจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. **ส่วนนำ (Introduction)** บางทีเรียกว่า “ฉาก” หรือการปูท้องเรื่อง เรียกในภาษาอังกฤษว่า Scenario เป็นส่วนที่วาดด้วยสถานการณ์ หรือสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง เวลา สถานที่ และบุคคลหลักหรือตัวเอกของเรื่อง หรือเสนอปัญหาสำคัญที่นำไปสู่การต้องตัดสินใจ

2. **ส่วนตัวเรื่อง (Body)** เป็นส่วนของการดำเนินเรื่อง อาจจะเป็นลำดับเหตุการณ์ มีการนำเสนอข้อเท็จจริงในด้านตัวบุคคลมากขึ้น และในระดับกว้างขึ้นที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีต่อกัน หรือติดตามให้ข้อมูลเพิ่มเติมขึ้นเป็นลำดับ อันนำไปสู่ปัญหาหรือความน่าสนใจในแต่ละขั้นตอนของมัน

3. **ส่วนท้าย (Ending)** หรือตอนจบของเรื่องนั้นมักจะปล่อยเงื่อนปมทิ้งไว้ ไม่แสดงให้เห็นว่าแท้จริงนั้นเรื่องจบลงอย่างไร อาจจะจบท้ายด้วยคำถาม อาจจะมีคำถามเดียวหรือหลายคำถาม เรื่องที่ได้พรรณานี้จะมีการบอกถึงปัญหาที่ผู้เรียนหรือกลุ่มต้องหาทางแก้ไข ต้องมีการลงมติหรือตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการคิด การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกัน

ผู้เรียนอาจต้องเป็นฝ่ายหาทางเลือกที่มีอยู่หลาย ๆ ทางเอง หรือในบางกรณีได้มีทางเลือกเอาไว้แล้วแต่ผู้เรียนจะต้องตรวจสอบทางเลือกเหล่านั้นถึงข้อดีข้อเสียหรือผลที่ตามมาถ้ามีการตัดสินใจลงไปแล้วในที่สุด ก็จะต้องเลือกตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งในบางกรณีนั้นอาจมีการให้เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีสถิติ จดหมายติดต่อ หรือบทสัมภาษณ์บุคคล เป็นต้น โดยทั่วไปแล้วในเอกสารเป็นการพรรณนาตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น โดยไม่มีการตัดสินผิดถูก ไม่มีการวิเคราะห์ให้ แต่ทำให้ผู้เรียนได้ใช้ความสามารถที่จะวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตัดสินใจตามมา และสำหรับคำตอบนั้น อาจไม่มีคำตอบที่ถูกต้องเดียว แต่เปิดช่องทางให้มองได้หลายแง่มุม

การสร้างกรณีศึกษา

การสร้างกรณีศึกษาที่ดีนั้นนับว่าต้องอาศัยทั้งศาสตร์ศิลปะ เป็นเรื่องที่จะต้องใช้ความพยายามอย่างมากที่จะทำให้เกิดขึ้น และได้กรณีศึกษาที่ดีออกมา

ลักษณะกรณีศึกษาที่ดี

กรณีศึกษาที่ดีนั้นควรมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. มีความหมายและมีความสำคัญ (meaningful) ในกรณีศึกษานั้นต้องพิจารณาเลือกในสิ่งที่มีความหมายและความสำคัญต่อการเรียนการสอนนั้น เป็นการนำเสนอแล้วเข้าไปตรงจุดก่อให้เกิดแนวคิดใหม่ เกิดข้อคิดและการเตือนสติแก่ผู้เรียน แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าผู้สอนไปเลือกศึกษาเอาในสาระที่ไม่ใช่ส่วนสำคัญ และก็ทำให้ผู้เรียนต้องใช้เวลามากมายแต่ไม่ใช่ประเด็นหลักตามวัตถุประสงค์ เลยทำให้ไม่มีเวลาสำหรับเรื่องนี้ที่เป็นเรื่องสำคัญอันควรจะต้องศึกษา

2. ความสมจริง (realistic) อาจเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง หรือสร้างขึ้นทั้งเรื่อง แต่ว่าเมื่อ

เขียนออกมาแล้วมีความสมจริง มีข้อมูลที่ก่อให้เกิดการวิเคราะห์อย่างเหมาะสมกับกาลเวลาและสถานที่ กรณีศึกษาบางเรื่องเป็นเรื่องจริง แต่มาจากวัฒนธรรมหนึ่งที่ไม่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ ในอีกวัฒนธรรมหนึ่งที่มีความเป็นมาแตกต่างกัน กรณีศึกษาที่ดีนั้นควรนำเสนออย่างเป็นไปตามข้อเท็จจริง หรือตั้งอยู่บนพื้นฐานของความจริง เป็นการพรรณนา (descriptive) มากกว่าการไปใส่คุณค่า (evaluative) หรือตัดสินผิดถูกให้ความเป็นพระเอกหรือผู้ร้าย ซึ่งในข้อเท็จจริงนั้นอาจไม่เหมือนกับในละครหรือภาพยนตร์ ซึ่งต้องทำให้สนุกสนาน การดำเนินเรื่องจึงต้องปล่อยให้ผู้เรียน ได้มีโอกาสวิเคราะห์เอาเองจากข้อมูลที่ใกล้ความเป็นจริง หรือสมจริงที่สุด

3. ความสอดคล้องกับบทเรียนที่จะสอน (relevance) เรื่องที่เขียนมาดีแต่ไม่สอดคล้องกับบทเรียนที่จะสอนก็ไม่เกิดประโยชน์ เช่น การเอากรณีศึกษาทางธุรกิจมาใช้ในการสอนบริหารการศึกษานในประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นระบบราชการ มีเงื่อนไขหลายอย่างไม่เหมือนกันเมื่อใช้สอนไปแล้วผู้เรียนก็บอกว่าใช้ไม่ได้ ถ้าเอาไปปฏิบัติจริงก็ผิดระเบียบ ต้องติดคุกติดตาราง เพราะในระเบียบราชการนั้นไม่สามารถกระทำได้เพียงธุรกิจ เป็นต้น

4. มีความน่าสนใจในการนำเสนอ (interesting) เรื่องที่น่าสนใจนั้นควรมีวิธีการและรูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจ ชวนให้ติดตาม ถ้าเป็นการนำเสนอกรณีศึกษาที่เป็นเอกสารงานเขียนก็ควรได้เขียนมาอย่างดี รอบคอบ มีลำดับขั้นตอน ทั้งปมไว้ให้ขบคิด และไม่ยาวเยิ่นเย้อจนก่อให้เกิดความน่าเบื่อหน่ายแก่ผู้เรียน ด้วยเหตุนี้ บางกรณีศึกษาระยะหลังได้มีคนคิดทำเป็น drama และนำเสนอในรูปภาพยนต์สั้น หรือเทปวีดิทัศน์ ใช้ผู้แสดงที่ให้ความสนใจ และมีความสมจริง

5. เป็นประโยชน์ก่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน (educational) สิ่งที่สำคัญที่สุด ก็คือใน

ที่สุดแล้วผู้เรียนได้เรียนรู้ มีความเข้าใจ ได้ทักษะในการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการตัดสินใจที่ดีขึ้นจริง การติดตามชมละครโทรทัศน์หลายเรื่องที่น่าสนใจ เขียนบทกันได้สะใจผู้ชมมาก แต่ท้ายสุดอาจไม่เกิดการเรียนรู้อะไรหรือบางที่อาจเป็นการเรียนรู้แนวคิดค่านิยมที่ผิด และอาจเกิดความเสียหายในชีวิตก็ได้ อย่างนี้ก็ไม่ถือว่าก่อประโยชน์ในทางการศึกษา

กรอบในการพิจารณา

การพิจารณากรอบในการสร้าง และใช้ในการพิจารณาสร้างและใช้กรณีศึกษาในการเรียนการสอนนั้นมีหลักง่าย ๆ โดยประยุกต์ “5Ws” และกับ “หนึ่ง H” เป็นกรอบในการตัดสินใจ

Why หรือ “ทำไม” ทำไมเราจึงต้องใช้กรณีศึกษาสำหรับบทเรียน หรือปัญหานั้น จะมีวิธีการอื่นที่ดีกว่านี้หรือไม่ เพราะการเรียนการสอนแบบกรณีศึกษาก็มีข้อจำกัดได้เช่นกัน มิใช่จะทำให้สอนได้ดีในทุกบทเรียน ทุกปัญหาหรือวิชาการ ในปัจจุบันนี้ มีเทคโนโลยีทางการเรียนการสอนที่ทำให้มีทางเลือกในการสอนมากมาย แม้การสอนด้วยกรณีศึกษาจะเป็นวิธีการที่ดีวิธีหนึ่ง

What หรือ “อะไร” ถ้าจะเลือกเรื่องเนื้อหาสาระอะไร ในเนื้อหาสาระก็ดี หรือเหตุการณ์หรือปัญหาต่าง ๆ ที่มีอยู่นั้นมีอยู่มากมาย และไม่มีทางที่จะนำมาใช้ได้ทั้งหมด สิ่งสำคัญจึงต้องรู้ว่าอะไรคือส่วนสำคัญที่ควรนำมาเป็นกรณีศึกษา

Who หรือ “ใคร” แบ่งออกเป็นสองส่วน ใครคือผู้เรียน และใครจะเป็นคนสอน ในส่วนของผู้เรียนนั้น (student) เขาเป็นนักศึกษาระดับอะไร จะมีวุฒิภาวะ และความรู้ความเข้าใจ ในหลักการ และเนื้อหาสาระขั้นเบื้องต้นเพียงพอหรือไม่ และสำหรับผู้สอนนั้น (instructor) ก็เป็นเรื่องที่สำคัญ การเรียนการสอนบางแบบขึ้นอยู่กับลักษณะที่

เหมาะสม ในการสอนแบบกรณีศึกษานั้น เรื่องที่เขียนมาอย่างดีแต่ผู้สอนไม่มีความรู้ในภูมิหลังของเรื่อง ไม่มีทักษะ และการเตรียมตัวสำหรับการสอน ในแบบอภิปรายและสามารถใช้ทักษะในการซักถาม และการใช้กระบวนการกลุ่มที่เหมาะสมแล้วการสอนก็อาจไม่ได้ผล หรือล้มเหลวได้

When หรือ “เมื่อใด” จะใช้ในช่วงใดของบทเรียน ของวิชาเรียน จะมีเวลาได้นานสักเท่าใดทั้งภายในและภายนอกชั้นเรียน และควรใช้กรณีศึกษานั้นในตอนไหน ลักษณะกรณีแบบใด ในเนื้อหาใดควรนำมาสอนก่อน และแบบใดควรใช้ในระยะหลัง การต้องรู้การจัดลำดับการใช้นั้น เพราะผู้สอนต้องสามารถผนวกการใช้กรณีศึกษาให้เข้ากับการออกแบบบทเรียนในแต่ละตอน (lesson plan) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบรายวิชา (course development) ซึ่งก็เป็นส่วนสัมพันธ์กับการออกแบบหลักสูตร (curriculum development) ด้วย

อีกประเด็นหนึ่งที่ควรพิจารณาร่วมไปด้วยก็คือ การเรียนการสอนในสถานการณ์นั้น จะคุ้มหรือไม่ในเชิงการใช้เวลาของผู้เรียน เช่น อาจต้องมีการให้ออกไปนอกสถานที่ ได้เห็นของจริง ได้สัมผัส แต่ด้วยเงื่อนไขอื่น ๆ แล้วก็ต้องกลับมาถามว่า “คุ้มหรือไม่กับเวลาที่จะเสียไปกับกิจกรรมการเรียนนั้น”

Where หรือ “ที่ไหน” สถานที่ที่เป็นองค์ประกอบในการพิจารณาการใช้กรณีศึกษา เช่นกัน เพราะกรณีศึกษาบางลักษณะไม่จำเป็นต้องเป็นการเรียนในชั้นเรียนที่มีแต่โต๊ะ เก้าอี้ และ กระดานดำ บางที่อาจจะดีกว่าถ้าไปเรียนกันนอกสถานที่ เช่น ที่ข้างเตียงคนไข้ บริเวณงานก่อสร้าง ที่ศาลพิจารณาคดี สถานสงเคราะห์เด็ก ในคุก ในป่าเขา หรือ หอพักทะเล การเรียนการสอน ทางธุรกิจบางแห่งอาศัยห้องจำลองการประชุมในวงการประชุมธุรกิจยุคใหม่

มีเครื่องมือคอมพิวเตอร์ เชื่อมต่อเครือข่าย เรียกข้อมูลที่ทันสมัยและสมบูรณ์แบบที่สุด เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์กรณีศึกษา ในบางแห่งใช้การฝึกปฏิบัติแบบเข้มข้น โดยต้องให้ผู้เรียนเข้ามากินอยู่หลับนอนในศูนย์ ฝึกอบรมที่มีเครื่องมือพร้อมสามารถใช้เวลาเกือบทั้งหมดนอกจากเวลาหลับนอนเพื่อการฝึกอบรมได้

How หรือ “อย่างไร” จะใช้อย่างไร ส่วนนี้เป็นผลมาจากการได้ข้อมูลขั้นต้นทั้งหมด ผู้สอนที่ตินั้นจะต้องรู้จักออกแบบบทเรียนที่ดี สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ลักษณะผู้เรียน เงื่อนไข สถานที่ และเวลา พร้อมกันนั้นก็จะต้องรู้วิธีการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนที่เหมาะสม มีการใช้กระบวนการกลุ่ม การซักถาม การให้ไปค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติม และอื่น ๆ อีกมาก ส่วนที่ว่าจะสอนอย่างไรมันจำเป็นจะต้องให้อาจารย์ผู้สอนได้มีการฝึกทักษะ ด้วยการจัดการเรียนการสอนร่วมด้วย เพราะอาจารย์ผู้สอนหลายคนมักจะเผลอสอนแบบ “เล่ากรณีศึกษา” หรือประสบการณ์ของตนมากกว่าจะสอนคนให้ “คิด”

การสร้างและการใช้กรณีศึกษานั้น เป็นส่วนหนึ่งที่สัมพันธ์กัน กรณีศึกษาที่ได้เตรียมเขียนมาอย่างดี แต่ผู้สอนที่ไม่มีประสบการณ์ ไม่ได้เตรียมทำความเข้าใจแง่มุมต่างๆ ที่มีอยู่ในเนื้อเรื่องนั้นก็ทำให้สอนไม่ได้ดี แต่สำหรับกรณีศึกษาที่สร้างมาแบบไม่สมบูรณ์นัก แต่คนสร้างเป็น คนที่รู้ภูมิหลังของเรื่องเป็นอย่างดี และลงมือสอนหรือใช้เองก็สามารถทำการสอนได้ดี เพราะสอนไปก็ปรับปรุงวิธีการนำเสนอไป จนในที่สุดกรณีศึกษานั้นเป็นกรณีศึกษาที่เป็นประโยชน์ในแง่การเรียนรู้อย่างสมบูรณ์

การหาข้อมูล

กรณีศึกษาที่ตินั้นมักจะไม่ได้เกิดจากความฝัน แต่เกิดจากได้ข้อมูลและข้อเท็จจริงที่สำคัญ ชวนให้

ต้องติดตาม และเมื่อนำเสนอแล้วทำให้ผู้เรียนต้องวิเคราะห์ และเกิดการเรียนรู้จากการวิเคราะห์นั้น ๆ ข้อมูลนั้นอาจมาจากแหล่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ส่วนนี้ได้จากการค้นคว้าตำราเรียน หนังสือวารสาร และหนังสือพิมพ์ เช่น

- ตำราเรียนภายในและต่างประเทศ ในบางตำราเขียนเป็นกรณีศึกษาเอาไว้เลย ถ้าทำการศึกษาให้ดี มีความสามารถในการปรับ หรือประยุกต์ใช้ก็สามารถนำมาเป็นประโยชน์ในการสอนได้

- ข่าวหนังสือพิมพ์ และวารสาร จะพบว่า มีข่าวที่น่าสนใจในคอลัมน์ข่าวต่าง ๆ ที่สามารถนำกลับไปเขียนเป็นกรณีศึกษาได้ ในหนังสือพิมพ์หรือวารสารทางธุรกิจมีกรณีศึกษาของนักบริหารเจ้าของกิจการ หรือเกี่ยวกับองค์การ ที่สามารถใช้ในการสอนทางด้านการบริหาร

- ประวัติผู้ป่วยที่มีการจัดเก็บในทุกคลินิกหรือโรงพยาบาล

- แฟ้มอาชญากรรม ที่เจ้าหน้าที่สืบสวนได้มีการบันทึกเอาไว้ ซึ่งสามารถนำมาเขียนเป็นกรณีศึกษาทางการสืบสวนสอนสอนได้

- แฟ้มบุคคลภายในองค์การ ที่มักจะมีในฝ่ายบริหารงานบุคคล ซึ่งจะนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการสอนการบริหารงานบุคคล การจัดทรัพยากรมนุษย์และอื่น ๆ

- แฟ้มโครงการที่ได้มีนำเสนอเพื่อขอเงินจากธนาคาร สามารถนำมาให้ผู้เรียนฝึกวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของโครงการ การปรับปรุงโครงการ

- รายงานประจำปีของหน่วยงาน มักจะมีการเขียนความเป็นไปของหน่วยงานนั้น ๆ การมีสถิติบางประการที่จะนำมาใช้ได้

- สำนวนคดีศาล สามารถนำมาสร้าง

กรณีศึกษาทางด้านกฎหมาย การว่าความการ-
ชกพยาน การตัดสินความ

ส่วนที่ได้จากประสบการณ์ตัวผู้สอนเอง

ประสบการณ์ของผู้สอน สำหรับผู้สอนที่มี
ประสบการณ์การทำงานมาก หลายสิ่งที่จะอยู่ใน
ความทรงจำ ถ้าได้มีเวลาว่าง มีการระดมความคิด
ดึงเอาความทรงจำนั้นออกมาให้มากที่สุด แล้วนำ
มาคัดเลือก จัดเรียบเรียงที่เป็นระบบในรูปข้อเขียน
สิ่งเหล่านี้ ก็กลายเป็นกรณีเพื่อการศึกษาที่ดีได้

ส่วนที่ได้จากการเก็บข้อมูลด้วยวิธีอื่น ๆ เช่น

การสัมภาษณ์ ข้อมูลบางประการจะไม่สามารถ
ได้มาโดยเพียงตามเอกสารที่ได้มีการบันทึก
กันเอาไว้ อย่างเช่น การประชุมตัดสินใจจนเป็นมติ
ออกมานั้น จะไม่มีการบันทึกถึงเหตุผล และความ
เป็นไปหลายประการที่ได้นำไปสู่การตัดสินใจนั้น แต่
การสัมภาษณ์จากบุคคลที่เกี่ยวข้องจะเป็นอีกทาง
หนึ่งที่จะได้ข้อมูลในระดับลึกที่จะนำไปใช้ในการ
เขียนได้

การสังเกตและบันทึกอย่างเป็นระบบ คน-
เขียนหรือคนสร้างกรณีศึกษาที่ดั้นนั้น แต่ละวันเขาจะ
ผ่านเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มีสาระควรแก่การศึกษาและ
เรียนรู้อยู่มาก ถ้าได้มีการฝึกบันทึกจากการ
สังเกตนั้นเอาไว้ และมีการจัดเก็บข้อมูลเอาไว้อย่าง
เป็นระบบแล้ว จะทำให้ได้วัตถุดิบในการนำไปสร้าง
เป็นกรณีศึกษาได้ บางคนฝึกหัดบันทึก diary เอาไว้
เป็นประจำวัน

การใช้กล้องถ่ายภาพ ใช้ทั้งภาพเนกาทิฟ
และสไลด์ เครื่องบันทึกเสียง เครื่องบันทึกวิดีโอ
คนที่จัดเก็บข้อมูลได้อย่างเป็นระบบจะทำให้การ
เขียนหรือสร้างกรณีศึกษาง่ายขึ้น การมีวัสดุอุปกรณ์
ที่มีติดตัวหรือใกล้ตัวสามารถใช้ได้โดยสะดวกนั้น
ทำให้การบันทึกข้อมูลที่ไม่สามารถคาดการณ์

ล่วงหน้านั้นเป็นไปได้ เช่น อาจารย์ที่สอนทางทันต-
แพทย์แล้วมีกล้องบรรจุฟิล์มสไลด์พร้อมไว้ตลอดเวลา
เมื่อพบกรณีที่น่าสนใจก็เก็บภาพเหล่านั้นได้เลย
เพราะคนไข้ไม่สามารถรอช่างเทคนิคฝ่ายการศึกษา
ที่จะมาช่วยบันทึกภาพได้ และในทางปฏิบัติถ้าต้อง
อาศัยช่างเทคนิคมากจะเป็นต้นทุนในการสร้างกรณี
ศึกษาอย่างมากและจากประสบการณ์ก็คือ ท้ายสุด
ไม่ได้ตั้งใจ

การใช้เครื่องบันทึกภาพ แพทย์บางคนเวลา
ผ่าตัดจะมีกล้องวิดีโอทัศน์บันทึกภาพอยู่ตลอดเวลาที่
สามารถนำไปตัดต่อใช้เป็นกรณีศึกษาเพื่อใช้สอน
ทางด้านการแพทย์ได้ อาจารย์ทางด้านการออกแบบ
เวลาไปที่ไหนก็จะเก็บภาพที่ตนได้สังเกตเห็น แต่ไม่
สามารถอธิบายเป็นคำพูดได้ดีเท่ากับภาพ อาจารย์
ที่สนใจการสร้างวัสดุเพื่อการสอนที่ดี ไม่ว่าจะไปใน
ต่างประเทศ ท่องเที่ยวตามถนนหนทางในพิพิธภัณฑ์
หรืองานนิทรรศการต่าง ๆ ก็จะหาโอกาสบันทึก
ภาพที่ควรแก่การนำมาสร้างเป็นกรณีศึกษาเพื่อการ-
เรียนการสอนได้

การจัดเก็บอย่างเป็นระเบียบ

เมื่อมีการบันทึกข้อมูลแล้ว มีเป็นอันมากที่
เวลาจะใช้ในการเขียนกลับไม่รู้จะเขียนอย่างไร
บางทีก็มีข้อมูลมากเสียจนไม่รู้จะเขียนอะไร ในกรณี
เช่นนี้ขอแนะนำให้กลับไปศึกษาระบบการใช้ห้องสมุด
เหมือนการใช้บัตรคำมีการทำ filing เอกสาร
การจัดคำสำคัญ (key words) ที่จะช่วยในการเก็บ
และการค้นหา และสามารถนำมาปะติดปะต่อให้
เป็นเรื่องราวได้โดยง่าย ในปัจจุบันน่าจะฝึกใช้
โปรแกรมคอมพิวเตอร์เข้าช่วยในการจัดเก็บข้อมูล
เพราะจะทำให้งานหลายอย่างง่ายกว่าที่เคยเป็นใน
อดีตมาก

การเลือกใช้ข้อมูลและการเรียบเรียง

เมื่อได้ข้อมูลที่จะใช้ในการสร้างกรณีศึกษาแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือ การนำข้อมูลนั้นไปเรียบเรียง ซึ่งในขั้นตอนนี้ถือว่าเป็นเรื่องยาก มีลักษณะของความเป็นศิลปะมาก ผู้เขียนใคร่เสนอข้อแนะนำบางประการดังนี้ คือ

1. **วางแผนการเขียนไว้ก่อน** เป็นโครงการตามลำดับขั้นตอน การเตรียมทั้งประเด็นปัญหาเพื่อการวิเคราะห์วิจารณ์ ซึ่งต้องคิดเอาไว้แต่แรก เหมือนจะเขียนนวนิยายเรื่องสืบสวนนั้น ต้องมองการขมวดปมสุดท้ายเอาไว้ตั้งแต่แรก

2. **ตรวจสอบข้อมูล** แล้วนำข้อมูลที่ตรวจสอบแล้วมาเรียบเรียงในรูปปะติดปะต่อ ในระยะนี้ถ้าใครรู้จักใช้คอมพิวเตอร์ในการประมวลคำก็จะยิ่งสะดวกขึ้น เพราะจะทำให้สลับความตามก่อนหลังได้

3. **เขียนข้อความเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความเข้าใจ** บางส่วนที่ยาวเยิ่นเย้อมีข้อมูลมาก เกิดความจำเป็นกััดตอนเสีย

4. **อ่านข้อความทั้งหมด แล้วปรับเขียนใหม่ให้เป็นภาษาที่เรียบเรียงแล้ว** ตั้งแต่ช่วงนี้เป็นต้นไป การได้มีเวลาในการทำงานอย่างมีสมาธิติดต่อกันยาวนานพอสมควร จะช่วยในการทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

5. **การนำเสนออย่างเป็นระบบ** ถ้าเป็นกรณีศึกษาที่ค่อนข้างยาว ต้องใช้หลักการกำหนดหัวเรื่อง การจัดย่อหน้า การใช้ตัวอักษรใหญ่เล็ก หรือขีดเส้นใต้ และอื่นๆ ที่ทำให้ผู้อ่านติดตามได้ง่ายขึ้น โดยทั่วไปควรมีความยาวไม่เกิน 20-30 หน้า ถ้ามากกว่านี้มักจะเต็มไปด้วยเนื้อหาที่มากเกินไป

6. **การลองให้คนที่มีความเชี่ยวชาญ หรือมีความสนใจตรวจอ่าน** และขอคำวิจารณ์ก่อนที่จะปรับปรุง ผู้เชี่ยวชาญบางคน หรือเพื่อนร่วมงานที่มี

เวลาให้ และช่วยกันอย่างจริงจัง จะดีกว่าใช้มากคน แต่ไม่รู้เรื่องจริง ไม่สนใจ และไม่จริงจัง การเขียนกรณีศึกษานั้นเหมือนกับการเขียนนวนิยายกล่าวคือ คนเขียนนั้นมีน้อยนักที่จะร่วมกันเขียนหลายๆ คน คนให้ข้อมูลและคนช่วยคิดอาจมีมากได้ แต่ท้ายสุดแล้วเขียนด้วยคนน้อยคน หรือคนเดียว ในการตรวจอ่านก็เช่นกัน ในระยะนี้ต้องการความลึกซึ้งและจริงจัง

7. **การทดลองนำไปสอนในสถานการณ์จริงในการเรียนการสอน** ลองตรวจสอบปฏิกิริยาจากผู้เรียน ดูในด้านความสามารถในการทำความเข้าใจ ระดับความยากง่ายในการวิเคราะห์ปัญหา ง่ายเกินไปหรือยากเกินไป แล้วเก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการปรับปรุงคราวต่อไป ขั้นตอนนี้ถ้าเป็นการสร้าง-รศยนต์เขาจะเรียกว่า road test หรือการต้องทดลองขับในสภาพจริง

ข้อเสนอแนะในการสร้าง

1. ฝึกเขียนบ่อยๆ เขียนครั้งแรกอาจจะไม่ได้ดีที่สุด แต่ประสบการณ์คราวต่อไปจะดีขึ้นและง่ายขึ้น แต่ถ้ายังไม่เริ่มเขียนบ้างเลยทุกอย่างก็จะกลายเป็นเรื่องยาก ต้องนึกว่าแม้เขียนออกมาไม่ดี แต่ก็สามารถนำไปปรับปรุงใช้ได้ ข้อนี้ผู้เขียนขอเสนอแนะให้อย่างน้อยก็ต้องเริ่มสะสมข้อมูลที่ได้จากการบันทึกด้วยตนเอง และจัดเก็บไว้อย่างเป็นระบบ

2. นำไปใช้สอนบ่อยๆ และสอนด้วยตนเองนั้น เราจะได้ข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์ และปรับปรุงในการเขียนหรือสร้างกรณีศึกษาต่อไป เหมือนคนเขียนบทละครที่ต้องไปดูการแสดงตามบทที่ตนเองเขียนด้วย ก็จะทำให้ทราบว่าบทที่ตนเขียนนั้นมีลักษณะเป็นเช่นไร

3. แสวงหารูปแบบการนำเสนอที่หลากหลาย เพราะการสอนด้วยกรณีศึกษานั้นมีรูปแบบการนำ

เสนอได้หลายวิธี ไม่จำเป็นต้องเป็นการเขียนเอกสารเพื่อให้อ่านอย่างเดียว

การใช้กรณีศึกษาในการสอน

การใช้กรณีศึกษานั้นความสำคัญที่เพิ่มขึ้นจะไปอยู่ที่ตัวผู้สอนเองค่อนข้างมาก ซึ่งผู้สอนที่จะต้องเตรียมตัวให้ดีทั้งในแง่เนื้อหาสาระและวิธีการสอน และเมื่อจะสอนก็ต้องผ่านขั้นตอน 3 ประการ คือ (1) การวางแผนการสอน (2) การดำเนินการสอน และ (3) การประเมินผลการสอน

การวางแผนการสอน

ในการวางแผนการสอนนั้น ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงกรอบในการใช้ 5Ws และหนึ่ง H และเป็นเช่นเดียวกับที่ได้นำเสนอไปแล้ว และเป็นหลักเช่นเดียวกับการวางแผนการสอนโดยทั่วไปเพื่อจะสอนแบบกรณีศึกษานั้นควรมีการเตรียมพร้อมในอย่างน้อย 4 ด้านคือ

1. **เตรียมตัวทางด้านความเข้าใจในทุกแง่มุมของกรณีศึกษา** สมมติจะใช้กรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับบริษัทสักแห่งหนึ่ง เราอาจต้องมีความเข้าใจมากมายเกินกว่ากระดาษเพียง 3-10 หน้าที่เราแจกไป ยิ่งเรามีพื้นภูมิหลังเกี่ยวกับเรื่องนั้นมากเท่าใดก็ยิ่งดี

2. **เตรียมใจ การมีบทบาทในฐานะผู้ฟังที่ดี** ฟังและต้องจับประเด็น ไม่เหม่อลอยเวลาถามให้ ผู้เรียนตอบ ต้องมีสมาธิที่จะรับฟัง เตรียมที่จะพบแง่มุมการตอบที่อาจจะไม่คาดคิดมาก่อน และเตรียมที่จะรับคำถามที่อาจไม่ได้คาดคิดมาก่อนว่าจะถูกถาม

3. **เตรียมคำถามให้ดี** การจะกระตุ้นให้ผู้เรียนได้แสดงการรับรู้ออกมามากที่สุด คือการที่เขาเป็นผู้ตอบ และผู้สอนแทนที่จะเป็นผู้บอกหรือบรรยายแก่เปลี่ยนเป็นผู้ถาม แต่ถ้าไม่เตรียมคำถาม

ที่ดีเอาไว้ เป็นการถามตามสัญชาตญาณ เช่น “มีใครไม่เข้าใจบ้าง” หรือ “มีใครสงสัยอะไรอีกบ้าง” ซึ่งบางทีอาจไม่ได้รับคำตอบได้ออกมา

4. **เตรียมกิจกรรมให้เหมาะสม** เพราะการสอนแบบกรณีศึกษานั้นเป็นกระบวนการกระตุ้นให้คิดผู้สอนจะต้องรู้จักกระบวนการกลุ่ม (Group dynamics) ที่จะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากเพื่อร่วมเรียน การทำงานเป็นกลุ่ม การตัดสินใจในกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ

การดำเนินการสอน

การดำเนินการสอนโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ (1) การนำเข้าสู่บทเรียน (2) การดำเนินการสอน และ (3) การสรุป แต่การสอนแบบกรณีศึกษานั้นโดยทั่วไปอาจมี 4 ขั้นตอนคือ

1. การนำเสนอกรณีศึกษา ซึ่งอาจจะมีวิธีการได้หลายรูปแบบ

2. การให้ผู้เรียนได้ผ่านกระบวนการ-ศึกษากรณี การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ ซึ่งอาจจะกระทำเดี่ยว หรือทำเป็นกลุ่ม

3. การที่ผู้เรียนนำเสนอ และ

4. การให้ข้อคิดเห็น และการเสนอข้อมูลสะท้อนกลับให้ผู้เรียนจากผู้สอน

ส่วนแรกอันมีส่วนที่สำคัญ คือ การนำเสนอกรณีศึกษานั้นนับว่าเป็นทักษะที่สำคัญในการเรียนการสอน ความจริงการนำเสนออาจทำให้หลายวิธีนอกจากการให้อ่านเอกสารแล้ว เรายังสามารถใช้วิธีการอื่น ๆ ได้อีก เช่น

การบอกเล่า หรือการบรรยาย ผู้สอนที่มีประสบการณ์และมีวิธีการเล่าเรื่องที่มีลำดับขั้นตอนก็สามารถใช้การบอกเล่าได้ บางทีบอกเล่าไป ผู้เรียน

ไม่เข้าใจก็ซักถามได้ ถ้าเป็นประสบการณ์ตรงที่ผู้สอนประสบมา ก็สามารถเล่าขยายความเพิ่มเติม บางครั้งอาจมีการทำโน้ตย่อแจกหรือให้จดคำบอกไป หรือใช้จดคำบอกไป หรือใช้เขียนกระดานดำหรือแผ่นโปร่งใสประกอบการบรรยาย วิธีการนี้นับว่ายืดหยุ่น อาศัยความคล่องตัวของผู้สอนไม่จำเป็นต้องเตรียมตัวล่วงหน้ามากนัก แต่อย่างน้อยจะต้องรู้ว่า จะจัดการเรียนและจะดำเนินกิจกรรมอย่างไรต่อไป อะไรคือ คำถามเพื่อการอภิปราย แต่ข้อเสียก็อาจจะมีคือ การเล่าแต่ละครั้งอาจไม่เหมือนกัน ข้อมูลที่ให้ก็อาจจะผิดเพี้ยนไปได้

การใช้การแสดงละคร ในบางกรณีการนำเสนออาจเป็นในรูปการสาธิตด้วยการแสดง เช่น ผู้สอนสาธิตแสดงพฤติกรรมของลูกคำที่มีลักษณะแตกต่างกันให้ผู้เรียนสังเกต แล้วลองให้ผู้เรียนได้ลองวิเคราะห์ว่า ถ้าเป็นผู้ทำหน้าที่ต้อนรับจะทำอย่างไร ผู้แสดงละครหรือบทบาทสมมติเช่นนี้อาจจะเป็นอาจารย์ผู้สอน หรือผู้เรียนแต่แน่นอนว่า การใช้การแสดงนั้นอาจจะ ทำให้ควบคุมสถานการณ์และบรรยากาศได้ยากขึ้น บางทีอาจแสดงไม่เหมือนหรือแสดงเกินเลย ความเป็นจริง ผู้สอน หรือผู้เรียนที่จะแสดงไม่มีทักษะหรือบทที่มีนั้นยากที่จะแสดง หรือบางที ผู้เรียนไม่อยู่ในบรรยากาศที่จะให้ความร่วมมือ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าผู้สอนและผู้เรียนที่อยู่ในห้วงอารมณ์ มีทักษะและเวลาที่เหมาะสมแล้ว การแสดงสดต่อหน้ากลุ่มเพื่อนร่วมเรียนจะเป็นการชักจูงความรู้สึกร่วมได้ดี มีความน่าสนใจและสนุกสนานได้ พร้อมๆ กันนั้นก็ได้รับประสบการณ์ที่สมจริงไปด้วยการใช้สื่อทัศนูปกรณ์ช่วย เมื่อไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้นั้น บางทีการเตรียมบทที่ดี และแสดงตามบทที่เขียนเอาไว้และบันทึกเอาไว้ในรูปภาพยนตร์ หรือวีดิทัศน์มิใช่เรื่องง่าย จะทำให้ได้ดีต้องมีการเตรียมการมาก

ต้องลงทุนและใช้ทรัพยากรพอสมควร แต่การใช้สื่อทัศนูปกรณ์เข้าช่วยในการนำเสนอสิ่งที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเพียงคำพูด หรือข้อเขียนนั้นจะทำให้กรณีศึกษาหลายลักษณะมีคุณภาพขึ้น ถ้าเป็นการสร้างครั้งเดียวและใช้กันได้อบอวยๆ และใช้ได้กับคนจำนวนมากนั้นก็ควรจะสร้าง ควรลงทุนได้เหมือนกัน

การใช้คอมพิวเตอร์ช่วย ในสถานการณ์ทำงานจริงในบางสาขาอาชีพนั้น ต้องอาศัยข้อมูลที่มีความซับซ้อน มีรายละเอียดที่ต้องมีการค้นคว้า ข้อมูลทั้งหมดที่จัดเตรียมนั้นสามารถจัดเก็บในระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งสามารถเรียกใช้ในการศึกษาและวิเคราะห์ได้ใกล้เคียงกับสภาพการทำงานจริงมาก นอกจากนี้กรณีศึกษาอาจแปลงรูปแบบกลายเป็นเกมส์ที่มีการแข่งขันกัน (games) หรือกลายเป็นเกมส์สถานการณ์จำลอง (gaming simulation) ซึ่งนอกจากจะทำให้มีการแข่งขันในในระหว่างผู้เรียน มีการติดตามผลการตัดสินใจที่สามารถตรวจสอบและติดตามผลได้อย่างรวดเร็ว ยังสามารถเพิ่มความสนุกสนานในการเรียนรู้ด้วย

การให้ผู้เรียนไปสังเกตการณ์ ณ สถานที่จริง กรณีศึกษาบางอย่างสามารถทำได้โดยใช้กรณีของจริง เช่น การใช้ผู้ป่วยจริงเป็นกรณีศึกษา การให้ผู้เรียนทางการศึกษาได้ไปสังเกต การสอนที่โรงเรียนจริงและนำมาอภิปรายในชั้นเรียนตามคำถามที่อาจารย์ผู้สอนกำหนด ในการสอนทางด้านนิเทศศาสตร์ วิศวกรรม สถาปัตยกรรมศาสตร์ การออกแบบ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และในอีกหลายลักษณะที่สามารถใช้การไปสังเกตการณ์ในสถานที่จริงได้ และทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ทั้งนี้ก็พึงคำนึงเงื่อนไขด้านการใช้เวลา และทรัพยากรด้วย บางทีผู้เรียนหรือบางทีก็ผู้สอนไม่อยู่ในเงื่อนไขที่จะจัดทำ

กิจกรรมประกอบ กิจกรรมในการสอนนั้นเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนได้แสดงความรู้ความสามารถ ทักษะ และพฤติกรรมของเขาออกมาในการเรียนของผู้เรียนในแบบกรณีศึกษานั้น บทบาทผู้เรียนจะเป็นไปแบบต้องตื่นตัว และต้องแสดงออกให้มาก นอกจากผู้เรียนจะต้องมีบทบาทในการฟัง การเขียน และการจดงานแล้ว ผู้เรียนจะต้องรู้จัก การอ่านและเป็นการอ่านอย่างจับใจความอ่านแบบต้องวิเคราะห์ตาม

การฟังก็ต้องฟังอย่างตั้งใจ เพราะผู้เรียนจะต้องมีส่วนในการต้องกลับมาตอบคำถาม ต้องมีการระดมสมอง และการแสดงความคิดเห็น ตอบต่อประเด็นคำถาม

การพูด ผู้เรียนจะมีบทบาทในการพูดมากขึ้น ยิ่งในการแบ่งกลุ่มย่อยทำให้สมาชิกในกลุ่มเล็กหรือกลุ่มย่อยจะมีเพียง 5 - 8 คนนั้น เวลาของสมาชิกแต่ละคนที่จะแสดงออกก็จะยิ่ง มีมากขึ้น การจัดกิจกรรมใช้วิธีการอื่นเข้าร่วมได้มาก เช่น

การให้ไปอ่านกรณีศึกษาเป็นการบ้าน (assigned reading) การให้การบ้านไปเช่นนี้จะมีข้อดีที่เป็นประโยชน์ระยะเวลาที่จะต้องมาเสียกับการให้อ่านในชั้นเรียน ซึ่งเวลาเรียนอาจไม่มีอยู่มาก และการให้เตรียมอ่านมาแล้วล่วงหน้าสามารถกระทำได้กับกรณีศึกษาที่ยาว และต้องใช้เวลาในการอ่านนาน แต่อย่างไรก็ตามในสังคมไทยนั้นต้องระวังอย่างหนึ่งก็คือ ให้ไปอ่านแล้วไม่ได้อ่าน แต่อาศัยมานั่งเจิบๆ ในชั้นเรียน ควรต้องมีการซักถามที่ ทำให้ผู้เรียนได้ตื่นตัวจริงจาง คอยตรวจสอบได้ว่าไปอ่านมาจริงหรือไม่มีความเข้าใจเป็นพื้นมาแล้วเพียงไร การใช้กระบวนการกลุ่มอื่นที่จะร่วมไปกับการสอนแบบกรณีศึกษาได้คือ การระดมสมอง (brain storming) การใช้กลุ่มแบบบัสส์ (Buzz group) การอภิปราย (discussion groups) การให้มีการลงมติเป็นครั้งคราว

(voting) ซึ่งจะสามารถทราบความรู้สึกหรือทัศนคติของทุกคนได้อย่างรวดเร็วการใช้วิธีสอนแบบโซเครตีส (Socratic method) โดยเน้นการซักถามให้ตอบในประเด็นคำถามหลักๆ ที่กระตุ้นให้เกิด หรือในบางกรณีก็ใช้การแสดงบทบาทสมมติ (Role playing) เป็นครั้งคราว

ขั้นตอนการใช้

กิจกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอนกรณีศึกษานั้นเป็นได้หลายรูปแบบ แต่แท้จริงของการเรียนรู้ในลักษณะเช่นนี้ เราต้องการให้ผู้เรียนในท้ายสุดมีความสามารถในการตัดสินใจในการทำงานวิชาชีพจริงของเขา เป็นการพัฒนาระบวนการแก้ปัญหาของคนเราอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนต้องรู้จักเลือกว่าอะไรเป็นปัญหาที่สำคัญ และอะไรเป็นเรื่องที่สำคัญน้อยลงมา หรือไม่มีความสำคัญเลย และเมื่อจะศึกษาปัญหาใดนั้น ผู้เรียนก็จะผ่านกระบวนการดังต่อไปนี้

1. **การทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา** คนเราต้องสามารถรู้ได้ว่าปัญหานั้นมีสาเหตุ มาจากอะไร และคำว่า “อาการ” (symptom) นั้นแตกต่างจากคำว่า “สาเหตุ” (causes) มากมีเป็นอันมากเหมือนกันที่เราแก้ปัญหาตามอาการ เช่น ปวดหัว ก็กินยาแก้ปวดหัว นอนไม่หลับก็กินยานอนหลับ แต่ก็ไม่ได้ไปวิเคราะห์ว่าทำไมจึงปวดหัวหรือทำไมนอนไม่หลับ แต่แน่นอนว่าถ้าเรารู้ว่าสาเหตุของโรคนั้นมาจากอะไร การรักษาพยาบาลก็จะเป็นไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากกว่า

2. **การแสวงหาทางเลือก** การแสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหานั้นเป็นเรื่องที่ต้องฝึกการใช้ความคิดอย่างสร้างสรรค์ ต้องรู้จักการระดมพลังความคิดจากคนหลายฝ่ายหลายคน ต้องมีการฝึกที่คนเราจะต้องใช้กระบวนการกลุ่มที่จะไม่ไปปิดกั้นความคิดเห็นหรือพลังสร้างสรรค์ของคนอื่นสามารถดึงพลังเหล่านั้นออกมาให้ได้มากที่สุด

3. การวิเคราะห์ทางเลือกเหล่านั้น ความคิดสร้างสรรค์หรือการระดมความคิดออกมานั้นในขั้นตอนนี้จะมีการตรวจสอบในความเป็นไปได้ ข้อดีข้อเสีย โอกาสหรือปัญหาที่อาจจะตามมา อาจมีการจัดลำดับตามความเหมาะสม

4. การตัดสินใจ และจากการตรวจสอบทางเลือกเหล่านั้น จะต้องมีการตัดสินใจ โดยเลือกทางที่ดีที่สุดจากทางเลือกเหล่านั้น หรืออาจจะต้องนำความคิดที่ได้มาปรับปรุงใหม่เป็นแนวทางปฏิบัติที่ดีขึ้น

5. การติดตามผลในการตัดสินใจ ในชีวิตจริงนั้นเมื่อมีการตัดสินใจแล้ว ก็จะมีการนำไปปฏิบัติและก็ต้องได้ข้อมูลจากผลของการปฏิบัตินั้น แล้วนำกลับไปศึกษาต่อ

การสอนด้วยกรณีศึกษามีได้หลายรูปแบบ และอาจไม่เป็นไปตามขั้นตอนนี้ทั้งหมด บางกรณีมีเพียงการทำความเข้าใจกับปัญหา มีการวิเคราะห์ลำดับความสำคัญของปัญหา แต่ไม่ได้ไปเน้นถึงขั้นการแสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหา นั้น บางกรณีมีการแสวงหาทางเลือก การวิเคราะห์ทางเลือกทั้งหลาย และตัดสินใจเลือก แต่ก็ไม่ได้มีการตามไปศึกษาผลของการตัดสินใจนั้นๆ ยกเว้นการให้ทัศนะและการสรุปหลักการโดยอาจารย์ผู้สอน เพราะการเรียนการสอนแบบกรณีศึกษายังไม่ใช้การไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพจริง

ลักษณะผู้เรียน

โดยทั่วไปผู้เรียนจะต้องเข้าไปมีบทบาทใน 3 ขั้นตอน ต่อไปนี้

1. การทำความเข้าใจเกี่ยวกับกรณีให้ศึกษา การต้องศึกษากรณีนั้นด้วยตนเอง
2. การให้ผู้เรียนได้มีการวิเคราะห์กรณีร่วมกับผู้อื่น การวิเคราะห์และอภิปรายกรณีกับคนอื่น ๆ

หรือสมาชิกในกลุ่มที่ได้จัดขึ้น

3. การให้ผู้เรียนต้องแสดงทัศนะของเขาต่อปัญหาหรือกรณีนั้น ๆ ซึ่งสะท้อนทัศนะคติและพฤติกรรมของตนออกมา

สิ่งที่ผู้สอนควรต้องวิเคราะห์ลักษณะผู้เรียนเป็นอย่างน้อยก็คือ ความพร้อม จำนวนผู้เรียน และสิ่งที่ต้องคำนึงต่อมาก็คือเรื่องเวลา ความพร้อมในการเรียนการสอน ผู้เรียนจะถูกทำให้อยู่ในสถานะที่ต้องตัดสินใจในสิ่งที่มีความกำกวม ไม่มีอะไรที่เป็นการเลือกที่ดีที่สุดแบบไม่มีที่ผิด ซึ่งจะทำให้ความลำบากใจให้กับผู้เรียนที่ต้องการคำตอบชัดๆ เหมือนการตีความตามหลักการ คำตอบที่ถูกต้องนั้นอาจจะมี แต่ก็เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ ยกตัวอย่างของการตัดสินใจลงทุนในกิจการใดนั้นอาจถูกต้องในช่วงเวลาหนึ่ง แต่เมื่อเวลาเปลี่ยนไป เงื่อนไขการตัดสินใจก็จะแปรตามไปด้วย หรือในกรณีการแก้ปัญหาพลังงานขาดแคลนในสังคมไทย ทุกทางเลือกก็มีข้อดีและข้อเสียทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการใช้พลังงานจากถ่านหิน น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ พลังน้ำจากเขื่อนหรือโรงงานไฟฟ้าจากนิวเคลียร์ เป็นต้น ไม่มีทางเลือกใดที่สมบูรณ์แบบที่สุด ในสภาพเช่นนี้ ผู้เรียนจะต้องเข้าใจสังขารธรรมบางประการในโลก ซึ่งต้องมองในเชิงสัมพัทธ์ ไม่มีอะไรที่ถูกหรือผิดที่สามารถมองได้อย่างแยกส่วน โดยไม่ต้องคำนึงถึงเวลาสถานที่ และเงื่อนไขต่างๆ ที่เปลี่ยนไป แต่ในท้ายที่สุดเมื่ออยู่ในสถานะที่ต้องตัดสินใจ ก็ต้องตัดสินใจตามสภาพเงื่อนไขเชิงสัมพัทธ์เหล่านั้น

จำนวน การเรียนการสอนในแบบกรณีศึกษานั้น ต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอน และผู้เรียนทุกคน ดังนั้นจึงต้องมีขนาดไม่ใหญ่มากนัก และต้องให้หลักผลพลของกลุ่มเข้ามาช่วย อาจมีการแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ระหว่าง 5 - 8 คน เพื่อให้มีการอภิปรายภายในกลุ่มย่อยนั้นก่อน

แล้วจึงเข้าร่วมเสนอผลในกลุ่มใหญ่ ซึ่งก็ไม่ควรมีขนาดใหญ่เกินไป บางแห่งกำหนดให้ไม่เกิน 30 คน สำหรับกิจกรรมการเรียนรู้ระหว่าง 2 - 3 ชั่วโมง

เวลา การใช้เวลาที่สั้นที่สุด อาจจะกระทำ ได้ภายใน 30 นาที แล้วแต่ขนาดของกรณีระยะ เวลาที่ยาวที่สุด อาจจะเป็นเรื่องเดียวต่อหนึ่งวิชา ใช้เวลาตลอดภาคการศึกษาเพื่อศึกษกรณีเดียว ดังในลักษณะกรณีแบบซับซ้อน แต่โดยทั่วไปใน แต่ละคาบการสอนในปัจจุบัน ที่มีการใช้กันมากจะ อยู่ระหว่าง 2 - 3 ชั่วโมง แต่ถ้ามีเวลาน้อยเกินไป เช่นเพียง 60 นาทีนั้น จะทำให้ไม่มีเวลาที่จะใช้ กระบวนการกลุ่มที่เต็มรูปแบบได้ดี สำหรับตาราง ที่นำเสนอต่อไปนี้ เป็นการสอนภายในช่วงเวลา 3 ชั่วโมง สอนในกลุ่มคนขนาด 20 - 40 คน และ พร้อมที่จะแบ่งกลุ่มย่อยออกไปได้

บทบาทและลักษณะอาจารย์ผู้สอน

เมื่อจะมีการสอนแบบกรณีศึกษานั้น บทบาทบางอย่างที่มีเดิมจะลดลง แต่บางบทบาทจะ เพิ่มขึ้น ซึ่งพอจะสรุปส่งท้ายเอาไว้ดังนี้

บทบาทที่ลดลง บทบาทผู้สอนจะเปลี่ยนแปลงแตกต่างไปจากการเรียนการสอนในแบบที่เก่า กว่าเช่นการสอนแบบบรรยาย ผู้สอนจะมีบทบาทลดลงในกิจกรรมต่อไปนี้ คือ การบรรยายจะ ลดลงเหลือในส่วนการบรรยายนำ จะมีการบรรยาย ในส่วนที่จำเป็น และการบรรยายสรุป เป็นต้น

บทบาทที่เพิ่มขึ้น ในอีกหลายลักษณะ ซึ่ง จะต้องรู้จักพัฒนาขึ้นกว่าในการสอนแบบที่ยึดตัว ผู้สอนเป็นหลัก เช่น

1. การมอบหมายงานให้ผู้เรียนปฏิบัติใน รูปของคำถาม หรือโจทย์ที่แต่ละคน และกลุ่มจะต้องช่วยกันคิดและแสวงหาทางออก

2. การซักถามจะกระทำมากและมีความ สำคัญมากกว่าการตอบ เป็นการประเมินความสามารถของผู้เรียน การตรวจสอบเพื่อปรับความรู้ และความเข้าใจในแนวคิดต่าง ๆ ของผู้เรียน และ ยังเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนตื่นตัวต่อการเรียนรู้อยู่ ตลอดเวลา

3. การแบ่งกลุ่มย่อย การต้องรู้จักกระบวนการกลุ่มที่จะทำให้เกิดพลวัตและบรรยากาศในการ เรียนรู้เป็นกลุ่ม ในการสอนไม่จำเป็นต้องบรรยาย ในกลุ่มใหญ่หรือเปิดอภิปรายในมวลสมาชิก ทั้งหมดของชั้นเรียน แต่ยังสามารถจัดเป็นกลุ่มกลุ่ม ขนาดเล็กลง ให้สมาชิกได้มีบทบาทในการแสดงออก และได้มีปฏิสัมพันธ์กับมวลสมาชิกอย่างทั่วถึง

4. การประเมิน นอกจากการประเมินใน รูปแบบการออกข้อสอบข้อเขียนแล้ว เนื่องจาก กิจกรรมส่วนใหญ่เกิดร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่ม ซึ่ง กระทำได้ด้วยการสังเกต และอื่น ๆ

ลักษณะผู้สอนที่ดีจึงควรต้องมีความตื่นตัว มีลักษณะพร้อมที่จะตอบสนองต่อสถานการณ์ การซักถาม เป็นคนยืดหยุ่น ไม่ยึดมั่นถือมั่น และ ไม่เห็นตนเองเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้และแหล่ง ข้อมูลความรู้ทั้งหมดที่ผู้เรียนจะต้องฟังและเชื่อตาม

ตัวอย่างการสอนแบบกรณีศึกษา

ในการสอนช่วงเวลา 3 ชั่วโมง

กิจกรรม	ลักษณะและระยะเวลา
Introduction	ผู้สอนชี้แจงกิจกรรม ทำความคุ้นเคยกับผู้เรียน หรือสรุปบทเรียน จากในการสอนครั้งที่ผ่านมา เตรียมแบ่งกลุ่มย่อย โดยให้มีขนาด กลุ่มไม่เกินกลุ่มละ 8 คน (5 - 10 นาที)
Case reading	แจกเอกสารให้ผู้เรียนอ่านเป็นรายบุคคล (20 - 30 นาที)
Case discussing in small groups	เมื่อสมาชิกของกลุ่มอ่านกรณีเสร็จทั้งหมดแล้วก็เริ่มอภิปราย โดย ให้มีการกำหนดบทบาทสมาชิก ให้มีผู้นำการอภิปราย หรือ ผู้บันทึกข้อตกลงและอื่น ๆ (40 - 60 นาที)
Case presentation	แต่ละกลุ่มย่อยเตรียมนำเสนอผลการประชุมในกลุ่มใหญ่ โดย จำกัดเวลาการนำเสนอของกลุ่มไม่เกินกลุ่มย่อยละ 8 นาที ซึ่งเมื่อรวมทุกกลุ่ม ถ้ามี 6 กลุ่มก็จะใช้เวลา 48 นาที (48 - 60 นาที)
Open discussion	เปิดให้สมาชิกทั้งหมดได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม บางที่อาจให้สมาชิกได้มีโอกาสซักถามตั้งแต่หลังการนำเสนอ ของแต่ละกลุ่มก็ได้ ตามแต่จะเหมาะสม (30 นาที)
Concluding remarks	การบรรยายสรุปโดยอาจารย์ผู้สอน (30 นาที)